

Upptäck hela Hornborgasjön: Nio platser för nya upplevelser

Klättra upp i fågeltorn, lyssna till tranornas rop intill gamla ekar eller bestig blommande backar. Hornborgasjöns naturreservat har nio olika besöksmål. Alla är unika och väl värda ett besök.

Välkommen ut!

1 Utloppet Fågelrik plats i väster



Längd: 1,3 km eller 1 700 steg, tur & retur
Terräng: Plan grusväg
Betesdjur: Nej
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Fågellivet vid ismältning

Utloppet är en fantastisk plats för fågelskådning! Här möts ån Flian och Hornborgasjön. Ta grusvägen fram till fågeltornet. Det går att följa vägen med en lite tåligare rullstol. Via en ramp kan du sedan nå det första planet av tornet. Kanske ser du en havsörn flyga förbi i maklig takt!

Oavsett tid på året kan du se fåglar här. När isen lägger sig på sjön är vattnet vid Utloppet ofta öppet. Då syns storskrakar, salskrakar och många andra fåglar i vattnet. På våren kan du se svarthalsad dopping, skäggdopping och gråhakedopping här. Då hörs också trastsångarens lite kraxiga röst från bladvassen.



Fiskar vid Utloppet
Kungsfiskare syns ibland i strömmen vid Utloppet.

2 Ore backar Ljuv lövskog på västra sidan



Längd: 3,5 km eller 4 600 steg, tur & retur
Terräng: Delvis kuperad stig genom skog och beteshage
Betesdjur: Ja, kor finns i hage (april–okt) men ej i skogen
Svårighetgrad: Medel
Guldorn: Lövskogens färgprakt under vår och höst

På våren breder blåsippor och vitsippor ut sig under trädkronorna vid Ore backar. De lyser upp skogen. Under våren övernattar många fåglar här. Visa därför hänsyn och undvik att besöka området på morgnar, kvällar och nätter under våren. Tänk på att du aldrig får stora fåglarna i naturreservatet.

Vid Ore backar vandrar du på en led som går längs ryggen på en rullstensås. Från ädellövsbogen där grönsångare och gårdsmyg sjunger kommer du ut i en hage med hasselbuskar och gamla ekar. Då kan du se Hjortronmossen väster om leden. Leden går fram till ett fågeltorn på Ore nabb där du sedan får vända. Brunand, sångsvan och spillkråka är några av fåglarna som du kan se här.



Skäggdopping bjuder upp
Det är inte bara tranorna som dansar. Även Sveriges vanligaste dopping brukar inleda året med en dans. Då reser sig paret av skäggdoppingar mot varandra samtidigt som de skakar snabbt på huvudet.

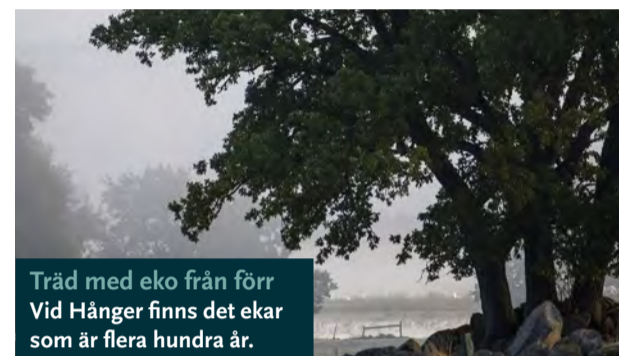
4 Hångers udde Gamla ekar och tranrop i söder



Längd: 3,1 km eller 4 070 steg
Terräng: Beteshagar med mestadels plan terräng
Betesdjur: Ja, nötkreatur (april–okt)
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Vårkvällar med tranor i skyn

Våren vid Hångers udde är fantastisk. Slå dig ner vid de gamla ekarna och se när tranorna flyger in mot Trandansen. Ljudkulissen är svårslagen. Leden går i en rundslänga genom ett vackert och varierat landskap. Du passerar stenmurar och hagar. Stenskvätten brukar trivas här. Efter halva rundan når du fågeltornet där du kan blicka ut över de vidsträckt strandängarna intill Hornborgasjön. Brun kärhök, tofsvipa och blåsänd tillhör de arter som ofta ses härifrån.

Hångers ödekyrkogård ligger i anslutning till leden. Enligt sägnen ska kung Inge den äldre ha begravts här på 1100-talet. Hans grav ska senare ha flyttats. Kung Inge sägs ha varit med och kristnat Sverige.



Träd med eko från förr
Vid Hånger finns det ekar som är flera hundra år.

5 Almeö Betad udde i öster med lång historia

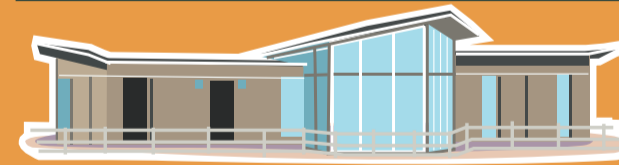


Längd: 4 km eller 5 250 steg, tur & retur
Terräng: Beteshage och strandängar med plan terräng
Betesdjur: Ja, det går ofta nötkreatur här under april–okt
Svårighetgrad: Medel
Guldorn: Stillheten och tidens vingslag

Almeö är historisk mark. Redan för 10 000 år sedan bodde det människor på den vackra udden. Det är också här som Sveriges äldsta begravda hund har hittats. Idag är det här en plats som bjuder på lugn och fantastiska naturupplevelser. I det grunda vattnet blommar fackelblomster och gul svärdslija. Fåglar som enkelbeckasin, mindre strandpipare, gulärta och havsörn syns ofta från fågeltornet. Fladdermöss jagar gärna över vattnet.

Leden till Almeö tar dig rakt igenom fågelskyddsområdet. Håll dig på leden så kan du gå här året om. Är det högt vatten kan du behöva stövlar.

3 Trandansen I södra delen av sjön där tranorna dansar



Infocenter Trandansen



Längd: 800 meter från infocentret till Bjurums kyrka
Terräng: Grusad gång, asfalt eller gräs med lätt terräng
Betesdjur: Nej
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Tranornas dans på våren

Upplev ett av Sveriges mest kända värtecken. Trandansen vid Hornborgasjön. Under mars och april samlas flera tusen tranor och besökare här. Det är fantastiskt. Allra häftigast upplevelse får du på morgonen.

Vid Trandansen finns ett infocenter med butik och en utställning om tranor. Det är öppet under trantider på våren. Följ med på guidning! Under tranvåren får du betala för parkering vid Trandansen. Pengarna går till matningen av tranor. De trumpetar tack för bidraget! Läs mer och följ antalet tranor på hornborga.com

Trandansen är fint året om. Höstkvällar syns tranor flyga förbi. Håll även utkik efter ånder, vadare och rovfåglar.



Stör inte fåglarna
När fågelskyddet gäller i naturreservatet (se karta) är det endast tillåtet att vara på vandringslederna för att inte stör fåglarna.



Fiske på rätt sätt
Fiske är tillåtet i Hornborgasjön mellan 15 juli och 1 mars. Du behöver dock ha fiskekort. Läs mer om vad som gäller på hornborga.com



Koppla hunden
Håll hunden kopplad året om. Gå helst inte i beteshagar med hund. Betesdjuren kan uppleva hunden som ett hot.

Svärdslija sätter färg
I det grunda vattnet längs Hornborgasjöns stränder trivs svärdslijjan. Förr användes roten till att skapa blåck.



Vandra i naturreservatet på hornborga.com finns detaljerade kartor över alla vandringsleder i naturreservatet. Välkommen ut!



Mörk jordhumla



Sortera mera
Vid både Fågeludden och Trandansen kan du sortera dina sopor. Tack för att du sorterar och inte lämnar skräp efter dig i naturen.



Parkeringsavgift
I trantider på våren är det p-avgift för alla fordon vid Trandansen. Vid Fågeludden kostar det att parkera över natt året om. Se hornborga.com.



Tre tältplatser
Du kan tälta vid Utloppet, Trandansen och Fågeludden. Tältet får du ha uppe mellan klockan 17 och klockan 10 dagen efter.



Natur för alla
Trandansen, Fågeludden och Utloppet är tillgängliga platser. Det är även besökscentren vid Trandansen och Fågeludden.

6 Ytterberg Fåglar och åkergrödor på udden i öster



Längd: 1,6 km eller 2 100 steg
Terräng: Delvis kuperat
Betesdjur: Sällan
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Vyn från utsiktsplattformen

Den korta turen runt Ytterbergs udde är en lagom utflykt som kan bjuda på fina fågelmöten. Kanske sveper gulärterna över ditt huvud? Kanske hörs sånglärkans strofer från skyn? Väl ute på udden kan du från utsiktsplattformen se allt från ågretthägrar till skedänder.

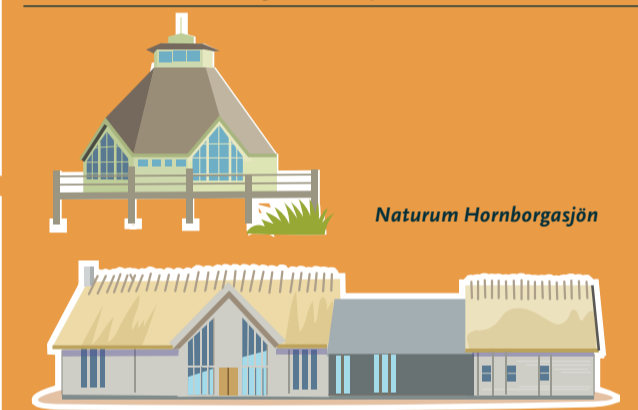
Men Ytterberg bjuder på mer än fåglar. Precis som Almeö är Ytterberg en plats med rik historia. Under stenåldern var det här en boplat. Nu blommar backspiporna på samma udde under våren. Då kan du också ha turen att höra den vackra blå åkergrödens spel från den lilla våtmarken intill spången.

Från Ytterberg kan du också vandra till Fågeludden. Det är en sträcka på 4,7 kilometer enkel väg. Det är vackert!



Ger luft under vingarna
Bergen bildar termikvindar som hjälper fåglarna lyfta.

7 Fågeludden Naturum och fågelmöten på östra sidan



Längd: 0,8 km, ca 1 050 steg runt Fågeludden
Terräng: Plan terräng på grusväg eller spång
Betesdjur: Framförlätt i oktober, annars är det ovanligt
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Naturum, Café Doppingen och fågellivet

Vill du se fåglar på nära håll året om? Då ska du ta dig till Fågeludden. Den breda spången passar rullstolar och barnvagnar. Njut av allt från skrattnäsar till svarthalsade doppingar. Smyg tyst in i något av de tre gömslerna som finns här för att spana på fågellivet. Fågeludden är också en bra plats för fladdermöss. Från spången kan du se arter som vattenfladdermus eller större brunfladdermus jaga. Det är häftigt!

På Fågeludden ligger naturum Hornborgasjön. Ta del av en fantastisk utställning och aktiviteter för både vuxna och barn. Fortsätter du ut så hittar du det vackra utsiktstornet. Du har en underbar utsikt härifrån. Vid tornet finns grillplatser och tältplatser. Därefter fortsätter leden med en grusväg som tar dig tillbaka till Café Doppingen. Här finns det toaletter som är öppna dygnet runt. Du kan också sortera dina sopor. Om du övernattar i bil, husbil eller husvagn här får du betala parkeringsavgift. Läs mer på hornborga.com.



Skedand

Vid Fågeludden börjar flera leder. Du kan ta leden till Bolums lider, gå till Vässtorpsåsen eller hela vägen till Ytterberg. Pilgrimsleden går också förbi naturum.

Fiskgjuse med fiskelycka

Det är häftigt att se fiskgjusen jaga. Den står stilla i luften innan den dyker. Fiskgjusen äter bara fisk. Under vintern flyttar den till Västafrika. Där stannar den några år innan den återvänder till Sverige för att hacka.

Naturreservatet i siffror



8 Bolums lider Blommande betesmarker på östra sidan



Längd: 3,4 km eller ca 4 460 steg
Terräng: Beteshagar med backar
Betesdjur: Ja, ofta nötkreatur (april–okt)
Svårighetgrad: Medel
Guldorn: Körsbärsträdens blomning på våren

Kanske är våren den vackraste tiden vid Bolums lider? Börja din tur vid Fågeludden eller Heljesgården där du kan parkera. Körsbärsträden välkomnar dig med blommande kronor. Du går förbi bronsåldersgravar. Leden är kuperad men du blir belönad med underbar utsikt. Pilgrimsleden går också här. Den fortsätter sedan förbi Heljesgården som ägs av Västergötlands museum.

Under försommaren sjunger näktergalen ofta här. Då blommar blåklockor och backtimjan. Har du riktig tur kanske du hör den sällsynta rosenfinken.

9 Fåholmen Näktergallsång vid fågeltornet i nordost



Längd: 300 meter eller ca 400 steg
Terräng: Beteshage, mestadels plant
Betesdjur: Ja, ofta nötkreatur (april–okt)
Svårighetgrad: Lätt
Guldorn: Fågelskådning från tornet

Fåholmen har både grillplats och fågeltorn. I snåren intill tornet sjunger näktergalen ibland om våren. Från tornet kan du se arter som fiskgjuse, trana och gråhakedopping. Ibland hörs också rördrommen härifrån.

Pilgrimsleden

Från Falköping till Varnhem via Hornborgasjön
Längd: 44 km eller 57 800 steg
Terräng: Kulturlandskap. Delvis kuperat.
Betesdjur: Ja, Längs flera av delsträckorna i reservatet.
Svårighetgrad: Lätt/medel
Guldorn: Medeltida klosterrester och ett rikt fågelliv

På sjöns östra sida går Pilgrimsleden genom naturreservatet. Leden tar dig förbi två klosterrester i Varnhem och i Gudhem.



Regler i naturreservatet

Det finns två fågelskyddsområden i naturreservatet. Under de perioder när fågelskyddet gäller får du gå på vandringsslederna men inte utanför dem. Tänk på att du aldrig får stora fåglar i naturreservatet. Fågelskyddet gäller de här perioderna: 1 mars–15 juli söder om Almeö och Utloppet 20 mars–15 juli norr om Almeö och Utloppet

- Håll alltid din hund kopplad.
- Elda bara på anordnade grillplatser. Grillplatser finns vid Fågeludden, Fåholmen och Utloppet.
- Du får inte plocka eller gräva upp växter, bryta kvistar eller skada döda eller levande träd och buskar.
- Motorbåt och motordrivna farkoster får inte användas i sjön.
- Ridning är förbjuden.

Mer information på www.hornborga.com



Upptäck fler besöksmål, spännande aktiviteter, boenden och matupplevelser runt Hornborgasjön på visithornborgasjön.se

Produktion: Länsstyrelsen i Västra Götaland
Adress: Hornborgasjön 1
521 98 Broddetorp
Tel: 010 – 224 50 10
www.hornborga.com



Naturreservat i Västra Götaland

Hornborgasjön



Välkommen till en av Sveriges bästa fågelsjöar!

Dansande tranor, änder i tusental och fågelsång som strömmar ut från blommande körsbärsträd.

Hornborgasjön är en fantastisk fågelsjö. Runt 300 olika fågelarter har setts här. På hösten kan fler än 70 000 fåglar rasta i sjön. Samtidigt. Flera av dem kan du se på nära håll.

Nya naturupplevelser väntar alltid vid Hornborgasjön. Ströva längs strandängar, spana efter örnar och besök naturum Hornborgasjön på Fågeludden eller Infocenter Trandansen på våren.

Varmt välkommen!



◀ Svarthalsad dopping
Hornborgasjön är hem åt den hotade svarthalsade doppingen. Den häckar ihop med skrattmåsar. Skrattmåsar är hög ljudda grannar. De är bra på att skydda både sina egna och andras ungar mot rovdjur.

Berg som berättar

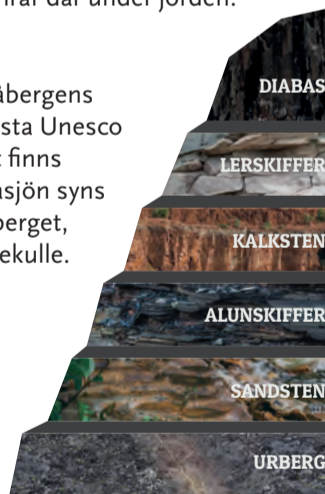
Vägorna skvalpar i en vik i Västerhavet. För 13 000 år sedan är det så Hornborgasjön ser ut. En del av ett hav. När landet reser sig blir Hornborgasjön en insjö. De vackra rullstensåsar som finns vid Ore backar och Västorp är spår från inlandsisens framfart. De kallas för getryggåsar. Och visst ser det ut som att en gigantisk get ligger och slumrar där under jorden.

En global geopark

Hornborgasjön ligger i Platåbergens geopark. Det är Sveriges första Unesco Globala Geopark. I området finns 15 platåberg. Vid Hornborgasjön syns Mösseberg, Billingen, Tovaberget, Brunnhemsberget och Kinnekulle.

Bergens uppbyggnad

Platåbergen har en unik lagerföljd. De består av urberg, sandsten, alunskiffer, kalksten, lerskiffer och diabas.



En fågelsjö full av liv

På Hornborgasjöns djupblå yta syns flockar av änder med huvudena under vattnet. Skrattmåsar skrän hörs över dem. Hornborgasjön är en rik plats. I naturreservatet finns också stora strandängar, blomstrande betesmarker och ljuv lövsög. Här trivs många arter. En del av dem är hotade. Brunand, svarttärna och storspov är några av de mindre vanliga arter som häckar i naturreservatet.

Finn fem doppingar

Doppingarna är Hornborgasjöns juveler. Här går det under året att se alla Sveriges fem arter. Det är unikt. Gråhakedopping, skäggdopping och den sällsynta svarthalsade doppingen häckar regelbundet i sjön. Den pytteilla smådoppingen och den färgglada svart-hakedoppingen dyker också ofta upp i sjön.

Flyttfåglar på genomresa

Hornborgasjön är också viktig som rastplats. Under vår och höst stannar många flyttfåglar till här. De samlar kraft för att fortsätta. På hösten kan fler än 70 000 fåglar rasta i Hornborgasjön samtidigt. Det gör Hornborgasjön till en av Europas viktigaste våtmarker för fåglar.



Kärrhök som spanar

Den bruna kärrhöken jagar vid Hornborgasjöns strandkanter.



Strandängar lockar

Tofsvipa, rödbena och gulärta trivs på strandängarna i naturreservatet.




Ägretthäger på frammarsch

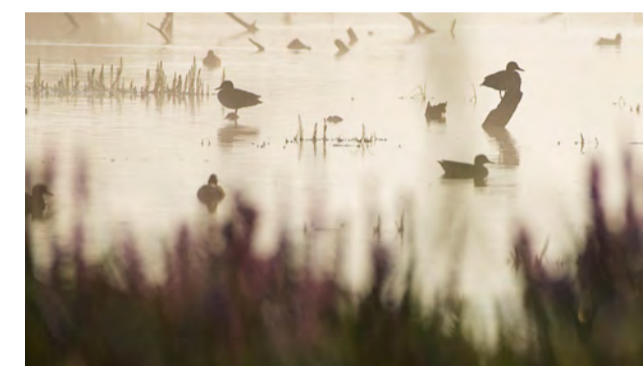
Under 2020-talet började den vita ägretthägern att häcka i sjön.

Fågelbingo

Kryssa fåglar och samla poäng! Här är nio fåglar som du kan se i och vid Hornborgasjön under vår och sommar.

 10 poäng ☐ Gulärta	 2 poäng ☐ Sothöna	 2 poäng ☐ Skrattmåsa
 2 poäng ☐ Knölsvan	 5 poäng ☐ Vigg	 10 poäng ☐ Ägretthäger
 10 poäng ☐ Tofsvipa	 5 poäng ☐ Brunand	 5 poäng ☐ Gräsand

Bonuspoäng: 1 p Smör-gås, 2 p Glass-trut, 3 p Smör-sångare



Tranornas dansgolv

Tranorna gör Hornborgasjön känd. Troligen har de passerat förbi sjön i tusentals år. Lockade av löftet om ljusa somrar söker sig tranorna norrut. Hornborgasjön är ett perfekt stopp på vägen. Här finns sovplatser, mat och berg som skapar bra vindar. I mars och april kan flera tusen tranor vara här samtidigt. Det är häftigt att se.

Magiska morgnar

Under våren samlas tranorna i södra delen av sjön på en plats som – passande nog – bär namnet Trandansen. Här matar Länsstyrelsen tranorna med korn för att minska skador på jordbruksmark. Du kan oftast se tranorna hela dagen. Den mäktigaste upplevelsen får du när solen går upp. Då kommer tranorna flygande. Deras rop reser sig med dimman.

Samlas på hösten igen

Även på hösten passerar tranorna Hornborgasjön. Efter som de då flyttar med sina ungar är de mer skygga och mer utspridda i landskapet. Du kan bland annat se dem från Trandansen i skymningen. Då flyger flockar av tranor in för att sova i sjön.



Stärkande dans

Tango? Balett? Nej, tranornas dans följer en egen koreografi. De flaxar, trumpetar och hoppar. Dansgolvet är öppet hela dagen och dansen kan ske närsomhelst. Ofta är det en trana som börjar dansa och får med sig sin partner och några andra. Dansen stärker tranparets relation. Ett par håller ofta ihop livet ut.

En levande historia

För nära 10 000 år sedan kom människorna till Hornborgasjön. De följde de vindlande vattendragen och kom hit. Stränderna blev deras hem. Här fiskade de abborrar och jagade bland annat rådjur och bävvar.

Människorna hade hundar som husdjur. Vid Almeö har Sveriges äldsta begravda hund hittats. Den sänktes ner i marken för 9 300 år sedan och täcktes med rödockra. Troligen var hunden en kär familjemedlem. Men fynd av brända hundben visar att folket också åt hundar.

Ett historiskt landskap

Området runt Hornborgasjön bär på en rik historia. I Hånger i södra delen av sjön ska kung Inge den äldre ha blivit begravd. I närheten av naturreservatet ligger Ekorna-vallen där människor begravts i mer än 4 000 år.

Norr om sjön i Varnhem hittar du klosterkyrka, ruiner från ett munkkloster och Kata gård där unika fynd berättar att vikingarna var kristna långt tidigare än vi trott. Alla platser vittnar om den rika väv av historia som finns här.

Sjön som kom tillbaka

Hornborgasjön har sänkts fem gånger i hopp om att få mer odlingsbar mark. I mitten av 1900-talet såg sjön helt annorlunda ut. Vattennivån hade sänkts med 2,5 meter. Borta var en av Europas främsta fågelsjöar. Kvar var ett vasshav med glimtar av vatten. En del fåglar trivdes i den täta vassen. Många andra försvann.

Tio år av restaurering

Efter en lång kamp från fågelvänner fattade regeringen beslut om att Hornborgasjön skulle återskapas. Arbetet inleddes på 1980-talet och tog mer än tio år. Skog höjgs ner. Vass brändes bort. Vattennivån höjdes. Nu är Hornborgasjön på nytt en rik fågelsjö. Betande djur och maskiner håller landskapet öppet. Den fortsatta skötseln är viktig. Den gynnar mångfalden av arter.



Grannsamverkan skyddar ungar

Flera häckningsöar har skapats i Hornborgasjön. På öarna häckar skrattmåsar med vigg, doppingar och fisktärnor. De täta kolonierna gör att ungar får mer skydd mot rovdjur.

Myllrande våtmark

Trots sitt namn är Hornborgasjön inte en sjö. Det är en våtmark. Våtmarkerna är bland de mest artrika miljöer som finns i Sverige. I det grunda vattnet jagar trollsländelarver efter byten. Vattenpilörten sträcker sina rosa blommor över ytan. När fjädermyggen kläcks ser det ut som att det ryker från sjön. Mångfalden under ytan ligger till grund för den över ytan.

Många fördelar

Våtmarker är viktiga. De renar bland annat vatten från näringsämnen och samlar vattnet i landskapet. De har en viktig roll för klimatet. Och så är de hem. Åt allt från fjädermygg till fjäderklädda fåglar.



Gäddor i vassen

Gäddorna smyger under Hornborgasjöns yta. De tar gärna fågelungar om chansen dyker upp. En gädda som är en meter lång kan vara ungefär tio år gammal.

Året vid Hornborgasjön

<p>Vår</p> <p>Körsbärsträd i blom ▶ I början eller mitten av maj blommar det körsbärsträd i mängder vid Bolumsleden och Västorp.</p> <p>◀ Tranorna dansar Från mitten av mars till mitten av april samlas tranor vid Trandansen. På morgonen och på kvällen är det ofta som vackrast.</p>	<p>Sommar</p> <p>Full fart på naturum ▶ Nu finns det extra många roliga aktiviteter för familjer på naturum vid Fågeludden. Se mer på hornborga.com.</p> <p>◀ Spana på fladdermöss Många av landets 19 fladdermusarter har setts vid Hornborgasjön. Se dvärgpipistrell jaga vid naturum på Fågeludden.</p>	<p>Höst</p> <p>Ge dig ut på vandring ▶ Ta en tur till Ore backar eller Hångers udde. Många vandringssleder är vackra så här års.</p> <p>◀ Se hösttranorna I september och oktober syns tranor i solnedgången vid Trandansen. Då flyger de till sjön för att sova.</p>	<p>Vinter</p> <p>◀ Örnspaning På vintern matas det ofta örnar i södra delen av sjön. Du kan se dem från Trandansen. Mer info på hornborga.com.</p> <p>◀ Åk skridskor På vintern går det ofta att åka skridskor på Hornborgasjön. Tänk på säkerheten. Åk inte söder om Almeö. Där kan du störa örnar.</p>
--	--	--	--

7 Fågeludden Östra Hornborgasjön



3 Trandansen Södra Hornborgasjön

